

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Barcza István*
 Cím: *A krasznnojarszki magyar temető*

Forrás: *Nemzeti Ujság*

Bm
(Hely)

1925. 6. 28.
(Idő)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Gyóni Géza

Idő

"1925"

Személy

A krasznnojarszki magyar temető

Gyóni Géza halálának nyolcadik évfordulója

Ma, június 28-án a nyolcadik évfordulóhoz ért az a nap, amelyen messze hazájától, a krasznnojarszki fogolytáborban meghalt Gyóni Géza, a költő. A hosszú és végnélkülinek tűnő rabság, bajtársainak elhullása, a reménytelen élet, lassan felőrölték életterejét, haza, csak haza vágyott s ebben a lázas és izzó sóvárgásban lassan elhamvadt benne a tűz, agyonkínzott lelke elborult s a többi már öntudatlan szomorú ballagás volt a sir felé. Amikor a krasznnojarszki hadifogolytáborban végigfutott a szomorú hír, hogy Gyóni Géza elvégezte, szenvedéssel teljes földi utjáról örök pihenőre tért, bajtársai, a fogoly magyarok egyszerre megérezték, hogy a halál ezuttal a tragikus gyász nagy és vigasztalan nyomorúságát borította rájuk.

A sötét rabtömeg egy pillanatra megvonaglott és megdöbbenve fölfigyelt. Micsoda letipró, gyötrelmes és halálba kínzó gondolat, a drága hazái rögöktől, szeretőinktől messzi idegenben: meghalni! A legtöbb fogoly saját sorsát látta a költő halálában. Mert Gyóni maga a rabtömeg volt, a rab magyar katona ezt a mélységes keserűséget szólatatta meg költeményeiben is.

Gyóninak már a háború előtt is megjelent egynéhány verses kötete, ismert nevű poeta volt, amikor a háború kitört. De az ő ideje, a véres világvihar, az ágyu rekedt, sikoltó bő-

gése, a sírók imája, a keserűk átka volt. Az ő hangja a harcok igazi hangja. Magasan fölényedik a halált okádó gyehennában a hazájáért és fajtájáért verekedő millióknak és szeretettel simogatja a lengyel mezők hőseit. Dacos feje visszafordul és hívja az otthon hősködköt, a pártoskodókat: „Csak egy éjszakára!” Ebben milliók haragos és keserű kiáltását kiáltja haza. Őbenne a harcok lelke lobog, ő a szíve és szája a vészben szenvedőknek. Érthető nagy keserűsége és haragja. Elégedetlen volt. Szenvedett, éhezett, vérben, sárban gázolt és messziről, valahonnan a boldog élet kacagott feléje. Mindig biztatott, mert maga is bízott. Bizott fajtájában, amelyet annyira szeretett.

*„Föl a fejjel, Bálint,
Nézz csak a szemembe:
Sok százéves magyar harag
Lángja lobog benne.”*

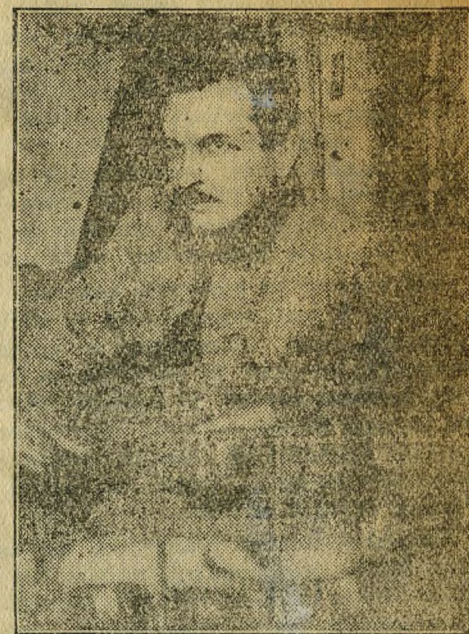
Érezte eljövendő gyötrelmeit életének. Magában hordta.

*„Nem boldog révbé érök
Utja az én utam.
Ne is jöjjön velem,
Kinek van célja, álma.”*

*Utam, magyar poéták,
Aldott, átkozott utja.”*

Békkés, csendes és igazságszerető ember volt, határtalan szeretettel szívében. Azért tudott úgy gyűlölni.

Gyóni nem a mélységek költője, de szédítő mélységek fölött járt. Hol szentimentális hangulatban sóvárgott a honi rögök után, hol meg haragos kiáltások jajdultak fel benne. Nem a gyöngéd érzelmek poétája volt. Aztán a gyötrelmek földjén más az érzés is. Aki gázolt a sárban, vérben, aki éhezett és fázott és turta klesiny életét a galiciai rögökön, aki haláliszonyában összekeverte zokogó imáját és sikoltó átkát, az tudja, mi az igazi szenvedés. Gyóni verseiben magára ismerhet mindenki, aki megszenvedte a háború kietlen borzalmaival. Együtt szenvedett bajtársaival, velük érezte minden fájdalmukat és kínjukat, milliók könnye patakzott szívéből és ki tudta mondani, ami fájt, ami vérezte. A lobogó tábor-tűzek, a véres halálzivatatok és a szibériai

Gyóni Géza utolsó arcképe

kálváriás éjszakák mély zengésű dalosa volt. Lirája mint ezersipu orgona zugja a soha nem sejtett rabságos élet fájdalmait. A szibériai rabság halódás volt. Szüntelen napok véget nem érő egymásutánja. Ebbe az iféletes sötétségbe az ő dalai gyújtottak fényt, az ő szilaj, duhajkodó, majd busan elmélázó dalai egyenesítették ki sokszor a már-már megrokkadókat. Sohase tudott vidám lenni. Folyton lázadozott. Mennyi keserűség van például az alábbi sorokban:

*„Nem hős halott, csak szürke rab.
Nem gyásaruha, nem temetés.
Csak új várás, új epedés.
Nem új, halálos fájdalom,
Csak új várás, új unalom.”*

És milyen egyedülmaradtn és könnyes lemondással bucsuzik:

*„Engem vár már a szomorúság
És nem kísér el senki, senki...”*

A folytonos hazafüggés az egyetlen kínzó, de egyúttal vigasztaló momentum is. Szebben nem lehet mondani:

„Szeretteik lelke verdesi bőrönük rácsát.”

A nagy magánosság, a végzetrel szemben való tehetetlenség megrázó hangja. Minden verséből a szenvedések nagy kórusát halljuk, hol megrázó erővel, hol könnyt fakasztó szomorúsággal. Minden akarás a tehetetlenségbe fulladt. Várni, vágyódní és újra várni. Ez a fogolysors. A tehetetlenség szárnyú drámája. Ezt éneklí alább:

*„Magas kerítés mi utunkat állja,
Mögötte történ lóg a lélek szárnya.”*

Ugyanabban:

*„A napok nekünk csak búra születnek.
Szavát se halljuk soha szeretetnek.
Szívtelen ég mint szemfedő borul ránk,
Fekszünk alatta, mint saját hullánk.”*

A „Rabságban” című kötet a fogolylélek evangéliuma. Aki olvassa, a könny elfutja a szemét. A múltba süllyedt emlékek fölvonulnak előtte és ráismerhet saját érzéseire, vágyaira, kétségbeeséseire, hitére és imádságos áhitattal néz utánuk. Az idő aranyfátylat terített a könnyes évekre és azóta minden megszépült. Gyóni rabságos verseiben benne van a tépett magyar lélek egy foszlánya és benne van megrabolt életünk egy-egy felejtétt pillanata. Verseskönyve a mi életünk egy része. A „Rabságban” című kötetel Gyóni gyönyörű és magasra szökő emlékét állította magyar poétaságának.

...1917 június 8-án meghalt a jó testvér, Mihály főhadnagy. Ez a csapás belegázolt az amugy is exaltált költő lelkébe, szelleme elborult és kórházba került. A tábóri kórház mellett valami zuhanyozókészülék volt a betegek számára. Egyik nap Gyóni ingben kiszaladt szobájából és úgy lázasan vödrüt fogott a kezébe és nagy izgalommal kiabálta:

— Péter! Ide hozzám! Parancsom van a Haduról ezt telimérni!... Magyarok! Gyeretok! Segitsetek!

Később az öröm lángja csapott az arc... elmutatott a kökesen párázó szajáni hegyek felé és fölkiáltott:

— Koesisor!... Nemzeti színű lobogók! Pántlikák!... Béke!

Aztán kutatón előrehajolt:

— Ott jön!... Elő! Mihály!... Mihály!

Aztán csak nézett víziója felé, vágyón kítárta karjait és mint gyermeksírás buggyant ki belőle, nagy meghatottságában, mint utolsó menedék és föllobbanó remény:

— Anyám!

...1917 június 25-én meghalt.

„A vértavakon uszó, tépett, riadt hatyu pihenőre” szállt és megkapta az annyira vágyott zugot: „Ösöndenk szigetében”.

Vajjon mit álmodhatik a költő, aki nem lehet „hazai román egy áldott kalász”, ötezer versztre megcsomkított hazájától és megcsufolt fajtájától, a krasznójarszki temetőben „idegen árokban”!...

Barcza István